

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTĂ BISERICESCĂ, ȘCOLARĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

ABONAMENTUL:

Pe un an ————— 20 coroane.
Pe jumătate de an ——— 10 coroane.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ:
DUMINECA.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Arad, Strada Deák Ferenc Nrul 35.
Telefon pentru oraș și comitat Nr. 266.

Biologia în școala populară.

Să nu credem ceva deosebit. Sunt foarte mulți, cari auzind numiri de aceste li-e teamă să se atingă de ele, că sunt luate din alte țărâmură și nu sunt pentru oricine. Cum să nu fie? Aceste sunt pentru ori-ce om care vrea mai mult. Și de aceștia ne trebuie.

Biologia în fine este o știință experimentală, o fizică a științelor naturale. Este știința care are de scop cunoașterea vieții, fie a omului, fie a animalului, a plantei sau a lumii anorganice. În școalele elementare se accentuează că științele naturale să se trateze în mod biologic, ce vrea să zică, ca să fie astfel tratate ca să se vadă originea și scopul obiectului tratat.

Oarecând — și azi în multe școale — domniă metoda descriptivă la științele naturale. S'a dovedit de nepotrivită pentru ființa obiectului. Și e natural să fie așa; nu e tot una dacă un animal îl descriu numai, sau prezint animalul ca rezultatul natural al unor împrejurări favorabile sau nefavorabile.

La cadrul tratării biologice se ține și teoria fundamentală a științelor naturale: selecțiunea (alegerea) naturală, lupta pentru existență și variabilitatea. La orice tratare de aceste să se țină cont. Prin aceasta dăm posibilitatea copilului ca să se gândească mai temeinic, să se cunoască mai ușor unele însușiri și isvorul lor. Din multele specii de animale și plante, pentru ce unele formează o familie sau chiar o specie. Ce momente a contribuit la aceasta și în alte condiții de trai ce modificări s'ar face. O plantă de ce a isbutit ca să crească și să se întărească în detrimentul altora. Ce împrejurare determină ca o plantă, sau un animal sau un mineral să trăiască numai în anumite locuri și împrejurări și de ce nu și într'alt loc. Pentru ce o specie are un fel de apucături și dexterități și de ce alta nu le are, sau are altele poate și mai perfecte?

În lumea mineralelor sunt multe mineri. Și mineralul a trăit vieață și în el a decurs oare când o vieață mai intensă, ba în unele cazuri (petrificări) chiar vieață organică. Cum se întâmplă că într'un loc se găsesc un fel de minerale, într'un alt loc altul.

În lumea plantelor vedem o luptă continuă pentru existență. De ce numai bradul poate suportă frigul cel mare din

munți așa că el nu-și pierde podoaba nici când. De ce floarea minunată „Crăiasa munților” nu trăește în locuri mai joase, numai pe munții cei înalți? Și cum de ea astfel e întocmită, că toată e acoperită cu perișori moi ca mătasa, alții sunt cum pot fi numai mai minunați. La multe de aceste se gândesc unii copii, cari cer multe explicații. Și dacă nu se gândesc, dar măcar prin semnarea acestor fapte se deșteaptă în ei interesul de a ști cauza lucrurilor. Dacă se va deștepta interesul acesta, atunci elevului îi dăm o armă puternică și un imbold de cercetare, care este temelia progresului.

Suntem între diferite vietăți. Suntem mai apropiați ca fizic de regnul animalic, oare nu este bine a ști pentru ce și cum se întâmplă lucrurile aceste. Unele animale pot fi domesticate, altele nu; unele sunt carnivore, altele nu; unele s'bor altele nu; toate acestea ne spun multe cele, dacă le știm întrebă. Din contră, te minunezi de ce le vin în minte și ce întrebări îți pun, așa că de multe ori nu-i poți răspunde. Nu-i poți răspunde conform priceperii lui, dar o explicație satisfăcătoare și pozitivă i-se poate, să nu i-se acopere gura cu un răspuns bazat pe o credință, sau alta, despre ce băiatul nu se poate convinge. De dispunem de gândire naturală și nu infectată să-l facem și pe băiat de a fi capabil ca cu timpul să cugete independent și nu pe bază autoritativă.

Iată motivele, cari cer ca în toate cele să căutăm forma cea mai naturală, aceea care aruncă lumină vie asupra obiectului și cara apoi se întipărește și se simte.

Metodul cu caracter biologic, se poate folosi la mai multe studii: la geografie, istoria politico-culturală, la zoologie, botanică, mineralogie, fizică, economie, lucru de mână.

Aceste le accentuez în atenția celor cari fac manuale și pentru chemații dascăli. Baza învățământului nou trebuie să fie conform spiritului timpului; iar spiritul timpului de azi, este transpirat de rezultatele mai nouă ale științelor naturale, cărorora datorăm învățăturile mari ale spiritului omenesc.

Sirius.

Constatare.

Faptele cari se săvârșesc în zilele din urmă dau de gândit fiecăruia. Nu știi cum să le cvilifici și cui să le atribuiești; omului om sau omului pretins om, lipsit de moral și de simțul de umanitate. Retorsiunile cari se aplică dintr'o parte sau din alta dovedesc neînțelegerea evo-

luției firești. Dela scara civilizației ne coborim la scara sălbătăciei. Oamenii cari au chemarea de a pune stavilă neînfrânării și a premerge înaintea tuturor cu mintea clară și cu voință determinată pentru ajungerea scopului: apărarea intereselor celor subalterni, de multe ori se abat dela calea lor, trecutul par'că-i cutropește, nu au energia necesară de a cârmul cum se cuvine așa că unii sau alții se retrag dinaintea primejdiei.

Firmitatea caracterului și convingerea bună se sfințește adeseori prin suferințe mai mici sau mai mari pentru scopul ce și l-au pus. Dinaintea acestora un om rezolut nu se poate retrage, datorința morală cere ca să stea cu fața deschisă și cu voință tare întru validitatea drepților pe cari le are, trebuie să pretindă recunoașterea spiritului timpului, nu în manifestarea urgiilor, ci în evoluția civilizațiunii moderne. Caracterele firme și conștiința stau față în față cu greutățile, situația o recunoaște și tinde a-i arăta adevărata înfățișare.

Răsboiul, mai bine zis urgia plămădită de răsboiu nu s'a nimicit, ci dospește, crește și se răspândește. Răsboiul nu s'a terminat, urmele se resimtesc foarte dureros mai ales în ținuturile periferiale ale Ardealului, în Bihor și Arad, unde de câțeva vreme băntuie cel mai inferior instinct ascuns al naturii omenești. Populația e cuprinsă de un terorism care se va resimți încă multă vreme. Față de terorismul acesta pus la cale de anumiți factori, cari pretind a fi neresponsabili, nu s'a luat nici o măsură de înfrânare. Se crede, că în Bihorul uitat de lume conștiința națională și conștiința de datorie ar fi dispărut, elementele ar fi slabe, așa că de acolo puțină speranță ne-ar veni.

Pasul făcut însă de oamenii chemați la conducere nu din voia unuia sau altuia, ci din voia celor mai mulți ne dovedește contrarul. Excelenta foaie populară „Tribuna Bihorului” ne relatează lucruri impunătoare și pline de demnitate. Pe lângă că s'a dat și o ediție specială a foaii, comunicând terorismul grav, care băntuie în satele de pe acolo și aiurea, se mai spune și faptul cum s'au luat măsurile din partea consiliului național din Orade pentru a înfrâna teroarea.

Vice-președintele consiliului, vicarul Roman Ciorogariu în ședința extraordinară a propus ca să se facă pașii necesari pentru a restabili siguranța românilor din ținuturile acelea. S'a hotărât a interveni la reprezentantul guvernului maghiar, care e responsabil pentru faptele soldaților unguri, la comisarul Dr. Katz, căruia i-a predat următoarea interpelație:

Domnule Comisar!

Consiliul național român din Oradea-mare și Bihor, plin de uimire constată, că după ce armata republicii ungurești a desarmat cu forța garda națională, locuitorii români ai comitatului au ajuns pradă jafurilor și omorurilor.

La început am recomandat Consiliului național unguresc ca toate cazurile de atrocități să fie cercetate prin o comisie mixtă.

Comisiunea aceasta s'a și constituit, dar comisiunea ungurească sub felurite pretexte, știe să zădărnicească dovedirea atrocităților și rezultatul cercetării. În restimpul acesta siguranța persoanelor și averii noastre din zi în zi e tot mai primejduită. Cruzimile le săvârșesc ostașii unguri înarmați.

Domnia ta, domnule comisar, ești reprezentantul guvernului republican maghiar pe teritoriul orașului Oradea-mare și al comitatului Bihor.

Consiliul național român vine, deci să te întrebe cu toată stima:

Iai asupra d-tale răspunderea pentru aceasta anarhie, sau asupra cui cadă responsabilitatea?

Incât nu am primi răspuns hotărât, vom fi siliți să căutăm scut și ocrotire în altă parte.

Îți impune. Are dreptate Consiliul, când cere responsabilitatea pentru anarhia, care bântuie comitatul. Ei s'ar sili ca întru cât se poate să arunce sarcina unul pe altul, dar în acest caz reprezentantul guvernului lui Károlyi n'a putut să se retragă dinaintea responsabilității, a văzut și înțeles că pentru actele trupelor „regulare” maghiare trebuie să fie cineva, care să stea față. A avut rezultat, măcar în afară, acest pas al Consiliului, întrucât însuși comisarul Katz s'a dus în cercul Marghita pentru a face cercetare în cauza celor omorâți, schingiuiți, bătuți și alungați. O mână de oameni viguroși pot face mai mult decât o pleiadă întreagă fără tărie la nevoie și cu mândrie când e vorba de bine și de gloriificare.

Am făcut aceasta constatare ca să fixăm un lucru numai, care merită toată cinstea. Oamenii încrezuți cu conducerea și conștiința de datorie lor trebuie să ia în apărare pe cei subalterni, trebuie să se expună pentru ei și dinaintea primejdiei n'au să se retragă. „Bate-voi păstorul și se va risipi turma”. Străinii ar vrea ca să alunge și să șteargă de pe fața pământului pe toți păstorii poporului român, dar nu vor putea, un popor nu dispăre când și în cel mai retras colțisor de lume română, bate un puls și o inimă viguroasă ca a martirilor dela Vașcău, Beiuș și din tot cuprinsul Bihorului.

Învățământul limbei maghiare în preparandia (școala normală) română din Brad.

— Fragment din monografia Institutului. —

De Dr. T. Botiș.

(Urmare.)

Inspectorii regești vor vizita preparandiile confesionale, afară de examenele de calificare cel puțin odată pe an și despre scaderile observate vor raporta ministrului de culte și instrucțiune publică.

În preparandiile cu limbă de propunere nemaghiară va controla „cu deosebită atențiune și cu cea mai mare rigoare”, că oare se face instrucțiunea elevilor în limba maghiară în un număr de ore și după un metod, prin care se asigură învățarea ei în vorbire și scriere în așa măsură, ca să o poată propune în școală fără greutate? Inspectorul regeșc la începutul fiecărui an școlar va cere planul de instrucție, orarul și câte un exemplar din cărțile de școală, ce se folosesc în preparandiile cu limbă de propunere nemaghiară și le va înainta ministrului de culte și instrucțiune publică.

Fiind o piedecă pentru învățarea limbei maghiare și măsura ce-o pretinde legea, că în preparandiile cu limbă de propunere nemaghiară se primesc elevi fără 4 clase secundare pe temeiul unui examen de primire, inspectorul regeșc va solicita la autoritățile confesionale, ca în institutele pedagogice să primească numai absolvenți de 4 clase secundare și numai în cazuri excepționale pe baza examenului de primire.

Cu ocaziunea vizitărilor de școală, inspectorul va avea grije deosebită, că oare elevii primiți pe temeiul unui examen de primire, posed din limba maghiară și cea maternă, aritmetică, geografie și istorie cunoștințe ecvivalente cu cele ce le au absolvenții claselor inferioare ale școlilor medii și au atâtea cunoștințe din limba maghiară, câte se pretind dela absolvenții școlilor populare. Dacă va observa scaderi va raporta ministrului de culte și instrucțiune publică.

Preparandiile cu limbă de propunere nemaghiară din cercul său le va cerceta de mai multe ori, cel puțin de două ori pe an și va asista la examenele finale din cursurile I, II și III. La aceste vizități de școală va fi atent oare se face îngrijire, ca elevii să-și însușească și metodel de propunere a limbei maghiare nu numai în teorie, ci și în praxă. Spre acest scop va avea grije, că unde nu sunt școli de aplicație

în interval de un jumătate de an să se înființeze și în ele să se propună limba maghiară în numărul de ore obligator.

Preparandiile, în cari propunerea limbei maghiare e defectuoasă, ori cade sub excepțiune peste 3 luni iarăși le va cerceta și dacă nici atunci nu va observa rezultat, va raporta ministrului de culte și instrucțiune publică.

E dator inspectorul a face obiect de cercetare minuțioasă direcțiunea învățământului în preparandiile nemaghiare. Spre acest scop cu ocaziunea vizitelor de școală și la examenele finale va eruă, că oare geografia Ungariei, istoria patriei, istoria literaturii și literatura maghiară și constituția patriei se propun în estensiunea cuvenită și conform dreptului public și de-stat al Ungariei.

La examenele de calificare învățătorească se vor cenzura candidații din limba maghiară din punctul de vedere al vorbirii, scrisului și al predării. Spre acest scop inspectorul regeșc de școale va controla cel puțin cu 2 zile înainte de examenul de calificare lucrările scripturistice din limba maghiară. Temele, ce se dau din limba maghiară, la nici un caz nu pot fi traducerii, ci o lucrare liberă despre un obiect din istoria patriei, istoria literaturii maghiare, ori din studiul pedagogiei. E de dorit ca temele din limba maghiară și terminul examenului scripturistic să le stabilească superioritatea diecezană în conțelegere cu inspectorul regeșc.

La stabilirea gradului de pregătire al candidaților din limba maghiară se vor lua de bază răspunsurile lor din gramatica și literatura maghiară. Dacă din aceste răspunsuri inspectorul nu-și va putea forma judecată suficientă despre cunoștința de limbă a elevului, are drept a pretinde răspunsuri în limba maghiară și din cercul altor obiecte de învățământ.

Candidații vor avea să dovedească capacitatea de propunere a limbei maghiare prin un examen practic în școala de aplicație. Tema lecțiunii de model o va stabili inspectorul.

Diplomele de învățator se vor libera cu text paralel, în limba statului și în limba de propunere a respectivei școli.

Dacă procedura la examenul de calificare nu ar corespunde acestor cerinți legale, inspectorul va denega iscălirea diplomelor.

Dacă superioritatea bisericească în lipsa de mijloace nu e în stare a aplica un profesor calificat pentru propunerea limbei maghiare, la dorința ministrului va dispune, ca la preparandia respectivă să fie instituit cu dotație dela stat și în mod provizor un profesor de confesiunea respectivei școli, precum și un învățator la școala de aplicație. Asemenea e aplicat ministrul pe temeiul unei învoielii cu superioritatea diecezană să dea ajutor de stat pentru îmbunătățirea și întregirea salariilor profesionale. (Capitulul VI, § 131—135.) (Va urma.)

† Ștefan Roja.

Învățătorul-director școlar în frunțașă comună Pecica, unul dintre cei mai de seamă învățători ai noștri din această împrejurime, a încetat din viață Marți, în presara SS. Trei Ierarhi, a luat parte la vecernie de unde în fruntea colegilor săi, vioiu și bine dispus, a plecat la pădurarul să ceară lemne pe seama școlilor. Aici îl cuprinse o indispoziție momentană, văitându-se de o durere de cap. S'a așezat pe un scaun, de unde nu s'a mai putut ridica. Partea stângă a corpului îi era paralizată. Dus acasă pe brațe de colegii săi, în curând și-a dat sufletul, cu toate silințele medicilor de a-l mântui.

Înmormântarea i-s'a făcut Joi în 31 Ianuarie v., în prezența multmii de popor în frunte cu întreaga inteligență din Pecica. Prohodul a fost săvârșit de 4 preoți și mai mulți învățători, în frunte cu Simeon Cornea parohul Bătăniei, care l-a și parentat frumos. În fruntea conducătorului se purta mândrul nostru trei colori, după care au urmat elevii tuturor școlilor conduși de învățătorii lor.

Reuniunea învățătorilor a fost reprezentată prin președintele ei general, Iosif Moldovan, care în fața mormântului, cu lacrimi în ochi, s'a despărțit de bunul tovarăș de muncă, în numele învățătorimei, rostind următoarele cuvinte.

A murit Ștefan Roja!

Aceasta veste tristă ne-a atins foarte dureros. Cu trup înfiorat și cu suflet înduioșat stăm

în fața mormântului deschis, care e gata a priăcești în sine trupul rece al celui mai de viață, apăsa celui mai ales și mai însuflețit dintre semenii noștri.

Cine ar fi gândit și cine ar fi cutezat să-și închipuie măcar, înainte cu două-trei zile, un lucru ca acesta?

Joia trecută, în ședința comitetului reuniunii pentru pregătirea afacerilor de congres, Ștefan Roja era între cei ce discutau cu mai multă cădură și interes chestiunile mari ale zilelor prefacere, prin care trece neamul românesc astăzi el era unul dintre cei ce discutau cu multă însuflețire modalitățile, prin cari s'ar putea asigura școlii române o situație mai plină de respect și iar învățătorului român, care a fost adevărată martir al timpurilor trecute, o viață mai tineră.

Ștefan Roja a fost învățator devotat cu toată și suflet; dela începutul chemării sale îl vedea tot în șirul celor dintâi luptători pentru lumina și renașterea neamului românesc, pe care l-a iubit, nu în cuvântul ci cu fapta.

Excela întru împlinirea datorințelor sale pe viață; nu numai între colegii lui din frunțașă comună Pecica, dar și între învățătorii tracturilor și a întregii dieceze. Calitățile sale trușesti le cu sufletuși îl și predestinau pentru roluri condreșbo cătoare, la care l-au și chemat iubirea și încercarea colegilor săi din tract, alegându-l de prăjbit ședințele lor în despărțământul protopopesc dușmăru lui.

Dar iată, calea înaintării lui s'a curmat. Inima lui caldă, care era pururea însuflețită pentru progres, acum s'a răcit; mintea lui pururea trează, care răspândea lumină datătoare de viață acum s'a întunecat: iar noi cu lacrimi în ochi stăm în jurul coșciugului ce închide marcanta lui figură.

Știm că omul trebuie să moară, dar cultura putem înțelege: de ce ni-se iau mai cu seamă cei mai aleși și iubiți; de ce trebuie să-și pierdă înainte de vreme și atunci când am avea mare lipsă de sprijinul lor, pe soțul credincios pe tatăl adorat, pe prietenul sincer și neafectat pe învățătorul luminat și pe fiul devotat și cunoscător al părinților, bisericii și al neamului?

Nime nu ne răspunde. Căile destinului sunt necunoscute și necuprinse de mintea omenească.

Știm însă, că Dumnezeu, care a făcut bine ocârmuiește toate cu înțelepciune văzută, după lasă soarele să înfierbânteze pământul, nu-și umple nici de ploaie răcoritoare la vremea sa; temperatura e urmată de senin, oboseala recreată pe odihnă, boala prin sănătate — și prin urmădura noastră încă nu poate fi fără sfârșit trebuie, conform înțelepciunii dumnezeiești arăta în toate lucrurile, să fie urmată de mângâiere.

Dumnezeu e drept și bun. El nu rămâne dator nimănui. El răsplătește din belșug ceea ce a luat dela noi.

Să sperăm deci, că Dumnezeu va da tatăsoției învădovite spre a-și putea îndeplini de a înainte nu numai datoria de mamă, ci și de tată întru creșterea fiicelor sale; Dumnezeu se îngrijă de fericirea lor, de mângâierea părinților fraților și prietenilor întristați; și acel mare și îndurat Dumnezeu nu va uita nici de neamul românesc și îi va răsplăti pierderea îndurată prin moartea acestui vrednic și neîntrecut dascăl.

Aceste ne sunt cuvintele de despărțire, din frunte bite frate Ștefane, — acesta este tributul recunoștinței vecinice ce și-o păstrăm.

Iar acum ne întoarcem către Tine bun și rinte ceresc și Te rugăm fierbinte, să Te milostivești de cei rămași după dânsul, iar sufletul ales al iubitului nostru confrate să-și dăruie odihnă, după nemărginita Ta înțelepciune!

Profesorii universitari către românii

— Scurtă privire asupra trecutului. —

În preajma înfăptuirii unității naționale, Asociația profesorilor universitari din regatul românesc, mână s'a adresat către românii de pretutindena făcând o scurtă privire asupra trecutului neamului nostru, pentru a arăta mai bine calea urmată în viitor.

În acest cuvânt, semnat de Comitetul Asociației profesorilor universitari, în frunte cu președintele Ion Athanasie și vice-președintele C. Cuza și Dr. G. Proca, se spun următoarele: Ziua înfăptuirii unității noastre naționale înseamnă încheierea primei vârste de 11 secole și mai bine a neamului românesc. Caracteristic

ta a primesteii vârste este, în puține cuvinte: diviziune, vieață, apăsare, umilire, ignoranță, răbdare.

semne Iată ce l-au adus numeroasele încălcări ale popoarelor barbare în timp de 1700 de ani!

Rând pe rând s'au năpustit asupra noastră: Goții, în veacul III, Hunii și Avarii, în veacul IV, Slavii, Bulgarii, în veacul V, VI și VIII, Ungurii, în veacul IX, Pecenegii, în veacul X, Cumanii, în veacul XI, Tatarii, în veacul XIII și XIV, Turcii, în veacul XV și XVI.

Grea a fost lupta contra lor. Ei cu puterea răpădită, cu violența, cu prigonirea; noi cu dreptatea sfântă a cauzei noastre, cu respectul adevărat al ticăruului, al cinstei, al umanității...

Acum, înainte de a pasi pragul celei de a doua vârstă a neamului nostru întregit, să facem o scurtă privire asupra trecutului său:

1. Ne produc groază, dar și mândrie, cele mai mult de 52 răboaie, pe care au trebuit să le poarte principatele Moldovei și Munteniei dela înființarea lor (1300—1350) contra numeroșilor războiași, cari le pândeau de toate părțile ca să le cucerească. (Cele mai numeroase din aceste răboaie s'au dat împotriva Turcilor și Ungurilor). Ne gândim cu groază la uneltirile de înfrăbire între Moldova și Muntenia, țesute de dușmanii neamului, și la frământările în interiorul lor, produse de intrigile din afară...

Ne produc groază cei mai bine de 464 de ani de suzeranitate turcească, grea și umilitoare asupra principatelor; — iar epoca fanarioților de 105 ani reprezintă cu siguranță una din cele mai negre pagini în istoria noastră națională. Patru secole și jumătate de întunec pe terenul cultural, de biruri asupra locuitorilor moldoveni și munteni, de speculă sălbatică a muncii lor, de jaful avutului, de profanarea credinței, de necinstea familiei lor.

Toate acestea au fost îndurate cu bărbăție de munteni și moldoveni, căci ei n'au pierdut un singur moment convingerea, că dreptatea va sfârși prin a învinge. Și ea a învins la 1859 și 1877.

2. Voi, frați transilvăneni, duceți de mai bine de zece veacuri o luptă uriașă contra maghiarilor, cari nu s'au dat îndărăt dela nici un mijloc pentru a vă desființa ca națiune.

Care inimă românească nu se revoltă la cetirea constituției dela 1570 (Approbatæ et Compilatae Constitutiones), unde se spune, că: Națiunea română n'are nici un drept politic, ea este străină și prin religia ei, și este îngăduită numai vremelnic, atât timp cât va binevoi principalele și stăpânirea!

Ce atacuri înverșunate în contra religiei noastre! Căci ei și-au dat seamă de puterea, pe care o dă credința strămoșească în lupta contra desnaționalizării Inchiziției (1299), încercări de convertire la calvinism și catolicism, toate acestea numai pentru a vă despărți prin religie de Românii din principate. Și când, ascultând promisiunile cari vi s'au făcut în 1697, o parte a bisericii voastre ortodoxe a consimțit să facă unirea cu cea romano-catolică, care n'a fost marea și revolta voastră văzând cursa ce vi s'a întins, căci ei n'au îndeplinit aproape nici una din făgăduielile ce v'au dat! Dar noua eparhie greco-catolică dela Hajdu-Dorog, unde serviciul religios trebuia făcut în ungurește, ce eră decât un alt atentat contra națiunii române!

Ce asalturi desperate în contra școalelor voastre cu scopul de a substitui încetul cu încetul limba, literatura și istoria maghiară, limbii, literaturii și istoriei române; căci ei cunosc valoarea acestor arme de apărare în lupta dintre naționalități. Toate legile școlare, ungurești (1879, 1891, 1907 etc.) n'au făcut decât să suprimă și puținele concesiuni cuprinse în legea naționalităților dela 1867... Dar închiderea atâtor școale române, pe care voi le întrețineți cu banii voștri; leși, plătiți toate dările către statul ungar, aveți dreptul să-i cereți să facă și el sacrificii pentru școala voastră!

Câtă umilință n'ați îndurat vol din partea magistratilor și diferiților slujbași unguri; cari în propria voastră țară, au impus limba ungurească în judecătorii și celelalte autorități!... Câte persecuții n'au îndurat fruntașii voștri... Prigonirea și moartea în exil a episcopului Micu, pentru memoriile cari le-a prezentat împăratului Carol VI (1733) și împărătesei Maria Terezia (1754). Prigonirea celor 19 mii de români, cari

au înmănat petiții individuale împăratului Iosif II (1782). Prigonirea contra semnatarilor suplicii colective din 1791 (Supplex libellus Valachorum Transylvaniensium). Prigonire, contra semnatarilor memorandumelor dela 1865 și 1894. Procese (de presă) 175 cu 446 condamnări de români în timp numai de 17 ani (1896—1913) pentru că prin grai și în scris și-au apărat naționalitatea!

3. Voi, frați bucovineni, cari la 1775 ați fost răpiți de lacoma Austrie, ați dus de 143 de ani povara unei stăpâniri, în care violența și violența și-au dat mâna în atentatul îndreptat contra voastră.

Vi s'au redus drepturile cetățenești, vi s'a impus limba nemțească în justiția și administrația voastră, s'au îngreuiat condițiile de funcționare a școalelor și bisericilor voastre.

Dar ceace a amenințat mai mult naționalitatea voastră, a fost încurajarea perfidă a pătrunderii elementelor străine printre voi, ca încetul cu încetul să vă ia locul!

4. Voi, frați basarabeni, pe cari v'a smuls Rusia țaristă din Patria-Mamă la 1812 și 1878, ați suportat cu resemnarea cea mai autocrată stăpânire timp de mai mult de 100 de ani. Ne dăm seamă cât a fost de aspră această stăpânire, după mișcările revoluționare, pe cari ea le-a provocat chiar la ruși. Având și aceeași religie ca și noi, au putut mai lesne pune în aplicare planul lor de desnaționalizare prin introducerea limbii rusești mai întâi în biserici și apoi în școale.

De aceea se găsec astăzi români de origine, dar rusificați ca limbă și ca simțire printre cei cari au trecut prin școalele rusești; și aceasta ne-a întristat mult. Din fericire numărul lor este foarte mic față de marea masă a poporului basarabean, care a rămas român în toată firea și simțirea lui.

La voi s'a mai întrebuițat și sistemul dislocărilor cu forța, sau prin ademenire și înlocuirea celor plecați prin ruși sau prin germani.

Frați de ai noștri se găsec în ținuturi depărtate ale Siberiei și ale Caucazului. Auzim că mulți se înapoiază la pământul lor strămoșesc, și aceasta ne umple inima de bucurie.

Frați români de pretutindenți! Toate aceste suferințe ale voastre și multe altele, noi ceștia din România liberă le-am știut și le-am simțit împreună cu voi, precum ați simțit și voi, frați transilvăneni, basarabeni și bucovineni, suferințele noastre din Moldova și Muntenia până la independență.

Toate prigonirile, toate ademenirile, toate încercările dușmanilor de a rupe comunitatea noastră sufletească au rămas zădarnice. Ea se arată astăzi mai puternică decât ori când, căci experiența celor 11 secole ne-a învățat de-ajuns să prețuim foloasele unirii în lupta contra vrășmașilor neamului nostru.

Să nu credem un moment, că ei vor înceta să ne atacă cu terminarea războiului. Lupta între popoare va continua tot așa de aprigă și în viitor, numai că ea se va da pe tărîmul cultural și economic, și vor învinge acelea dintre ele, cari vor avea mai multă învățatură și o mai solidă conștiință națională. Cătră înzestrarea generației viitoare cu aceste arme trebuie îndreptată toată munca noastră a Românilor de pretutindenți, cari trăim aceste clipe mărețe în istoria omenirii și a neamului nostru.

Cinstind memoria eroilor, cari și-au sacrificat vieța pentru el în cursul secolilor și în acest uriaș război, și sprijiniți pe puternicul ajutor pe care ni-l dau marii și nobilii noștri aliați, să pășim cu încredere la înfăptuirea unității noastre naționale, singura cheazășie a vieții neamului român...

T. Rom.

INFORMAȚIUNI.

† Gheorghe Pop de Băsești. La încheierea ziarului primim vestea tristă, că venerabilul președinte al partidului nostru național român, a încetat din viață.

Examen de cvalificațiune preotească. Luni, în 11/24 Febr. s'a ținut examen de cvalificațiune preotească sub presiul P. S. S. părintelui episcop Ioan, fiind de față membrii comisiei examinătoare: Dr. Gh. Ciuhandu, Dr. T. Botiș, Dr. L. Iacob, Dr. D. Barbu, Traian Vățian și Mihai Păcățian. Dintre cei doi candidați, cari s'au

prezentat, Pavel Codru a obținut cvalificație de clasa I.

România a fost admisă să ia parte în comisiunea Ligei națiunilor, împreună cu republica ceho-slovacă, Polonia și Grecia. Reprezentantul României e C. Diamandi, fostul ministru al României la Petrograd.

Universitatea din Cluj conform dispozițiilor Consiliului dirigent se va deschide în 20 Martie n.

Pagubele Bucovinei pe urma războiului au fost evaluate la 1½ miliard de coroane.

Se căsătorec preoții rom. catolici. O gazetă maghiară a publicat zilele trecute un ofert de căsătorie făcut de un preot romano-catolic, care declară, că voește să fie cel dintâi, care se logodește în speranța, că celibatul se va desființa în curând. În Budapesta propaganda pentru ștergerea celibatului ia proporții tot mai mari.

Coroana Sf. Ștefan în muzeu. Guvernul republicei maghiare va depune coroana Ungariei și insigniile de încoronare în muzeul național din Budapesta.

Tifos exantematic. În București grasează epidemiile de tifos exantematic și vărsat negru, mai ales din cauza lipsei de săpun, a hranei insuficiente, a lipsei de combustibil și a aglomerației de oameni.

Pentru „Renașterea Română“. Confratele din Sibiu în numărul său din 6/19 Februarie ne face imputarea, că am reprodus articolul măestrului Vlăduța: „Strigătul vremii“ din Nr.-ul 2 al „Renașterii“ fără indicarea sursei adevărate. Asigurăm frații dela „Renașterea“ că articolul amintit l-am reprodus direct din ziarul „Dacia“. La redacție n'avem ziarul „Renașterea“ și astfel n'am putut fi influințați „de anumite obiceiuri locale“. Pentru autorizația de a reproduce în viitor primească frații dela Sibiu mulțămitele noastre.

Cine a tradat Ungaria. Un ziar maghiar din Cluj scrie cu deosebită mulțămire sufletească, că prăbușirea frontului austro-ungar la Asiago se datorește honvezilor unguri dela Cluj și Târgul-Murășului, cari s'au răsvrătit împotriva comandanților, n'au mai voit să pornească la atac și și-au părăsit posturile.

Atentat asupra unui preot. În ziua de 26 Ianuarie un ostaș de-al republicei maghiare a lovit în cap cu baioneta pe părintele Vasile Bodor din Săcal, pecând se întorcea din Homorogul unguresc, dela slujba bisericească, sub cuvânt, că d-sa a cumpărat steag românesc în Săcal. Părintele Bodor zace de atunci, greu bolnav.— Tr. Bih.

Se potolesc lipsurile. În 10 Februarie a sosit la Constanța un nou transport de coloniale și material pentru încălțăminte trimis din Franța, Anglita și America pentru România.

Grâu american. Guvernul Statelor-Unite a hotărît să sporească cu 7000 tone cantitatea de grâu destinat pentru trebuințele României.

Disolvarea Consiliilor naționale locale. Consiliul dirigent a lansat o circulară în care ordonă disolvarea tuturor consiliilor naționale locale: comunale, cercuale, comitatense precum și altor corporațiuni instituite pe timpul revoluției, și le sustrage autorizația de a îndeplini în vreo direcție putere publică.

Aviz Ministerul de instrucție aduce la cunoștința studenților că deschiderea Căminului studentesc și a universității din București s'a amănat pe ziua de 1/13 Martie, din cauza tifosului exantematic, care grasează în București și a lipsei de alimente și de lemne. Până la 1 Martie se vor putea lua măsurile pentru înlăturarea tuturor neajunsurilor.

Se aduce la cunoștința tuturor interesaților că examenile de maturitate la liceul românesc din Brașov se vor ține din 18 până 23 Februarie st. v. 1919 și anume din 18 până 19 Februarie examenul scripturist în 23 Februarie examenul verbal. Studenții cari au de gând să se supună la acest examen să se anunțe înainte de termenul indicat la direcțiunea liceului. (Biroul Presseii.)

Nota de protestare a domnului dr. Iuliu Maniu. Șeful consiliului dirigent al Ardealului, dr. Iuliu Maniu a adresat prin ministrul plenipotentiar, dr. Erdélyi, o notă guvernului maghiar, prin care pro-

testează contra tratamentului la care sunt supuși românii din comitatele Arad, Bihor, Sălaj și Sătmar, și provoacă guvernul maghiar să pună capăt stării acesteia inadmisibile și să asigure viața, averea și liniștea românilor din aceste comitate.

Conflictul turco-bulgar. Guvernul otoman a refuzat categoric să evacueze teritoriile ocupate din Turcia, care fuseseră cedate Bulgariei în urma stăruinții puterilor centrale, la intrarea ei în acțiune.

Regele Nichita a făcut demersurile necesare ca un reprezentant al Muntenegrului să fie admis la congresul păcii. Aceasta pentru a protesta contra intențiilor Serbiei de a anexa Muntenegrul, care dorește să fie și în viitor independent.

Egalitate în armata engleză. Guvernul englez a oprit demobilizarea și voește a întări corpul voluntarilor și să li se dea aceeași soldă ca și ofițerilor.

Românii macedoneni au pornit o vie agitație pentru alipirea ținutului lor la Albania, formând astfel statul albano-român sub protectoratul Italiei. În București, unde aromânii sunt bine reprezentați, se lucrează din răspuțeri, pentru aducerea la cunoștința lumii a dorințelor lor. Durere, până acum aromânii sunt singurul element din Balcani, încă nereprezentat la Congresul de pace. O comisiune de intelectuali aromâni va merge în curând la Roma să solicite sprijinul Italiei.

Lei germani — două coroane. Foarte multe instituțiuni, comercianți și privați se fereșc de a primi lei germani în două coroane, neștiind, că însuși Statul Român garantează valoarea acestora. Acum resortul finanțelor și comandantul trupelor române au lansat ordonanță, prin care obligă pe toți a primi lei după cursul hotărât, adică un leu — două coroane. Totodată s'a hotărât ștampilarea bancnotelor Lei, emise de Banca Generală Română.

Măsuri pentru apărarea valutei. Resortul finanțelor al consiliului dirigent a adresat o cerere către comandamentul trupelor din Transilvania prin care cere oprirea de eșire a Leilor de pe teritoriile românești și totodată să se ia măsuri pentru a opri introducerea coroanelor în cantitate mai mare în Ardeal. Acei cari vor fi prinși căduc Leii în streinătate sau aduc coroane în țara românească să li se confişte bancnotele și să se pue la amenzi corespunzătoare. În cazuri excepționale Consiliul dirigent va da certificate pentru transportarea sumelor de bani. Consiliul dirigent atrage atenția locuitorilor să nu se lase înșelați de aceia cari îi momesc pentru a da Leii din mână în schimbul coroanelor, căci prin asta se păgubește pe sine însăși și face pagube și statului român.

Redactor responsabil: **Dr. Teodor Botiș**, profesor

Concurse.

Pentru îndeplinirea parohiei vacante **Arad-Gaiu**, se publică concurs în organul diecezan „Biserica și Școala”. Emolumentele sunt: 1. Bir protopesc: dela fiecare număr de casă cu pământ o măsură (30 litre) de grâu. Ceice n'au pământ răscumpără birul în bani după prețul curent (maximat), dela zileri câte 5 cor de familie. 2. Stolele îndatinate. 3. Locuință în natură. 4. Eventualul ajutor dela comuna politică și eventuală întregire dela stat. pe cari însă parohia nu le garantează.

Alesul va avea să catehizeze la școala parohiei și la școlăle străine din comună.

Cererile de concurs, ajustate cu toate documentele recerute pentru parohii de clasa a doua (II) și adresate comitetului parohial din Arad-Gaiu au să se înainteze Preaonoratului oficiu protopopesc gr.-or. rom. din Arad până la 12/25 Martie a. c., inclusive, iar petenții în termenul concursual — observând prescisele regulamentare — și pe lângă prealabilă încunoștințare a protopresbiterului vor avea să se prezinte în sf. biserică din Arad-Gaiu în vre-o Duminecă ori sârbătoare, spre a-și arată desteritatea în rituale și oratorie, — iar încât vor fi din altă dieceză vor avea să dovedească, că pentru a recurge au consimțământul Consistorului respective a Episcopului diecezan.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: **Traian Vașian**, protopresbiter.

—□—

3—2

Pentru îndeplinirea parohiei de cl. III din **Voivodeni** (Körösvajda) se publică concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în organul oficios „Biserica și Școala”. Emolumentele 1 Casă parohială cu grădină și supraedificate. 2. Sesia parohială (16 jug. catr. pământ arător) după care darea o va plăti alesul. 3. Stolele legale. 4. Birul legal. 5. Intregirea dotației dela stat, pentru care parohia nu garantează.

Alesul se va îngriji de curățirea și ținerea în ordine a edificilor parohiale și a gardului dela grădina parohială.

Alesul va avea să catehizeze elevii școlari fără altă remunerație.

Reflectanții au să-și înainteze recursurile ajustate regulamentar și adresate comitetului par. Oficiului protopresbiterial gr.-or. român din Buteni, având în termenul concursual a se prezenta în vre-o Duminecă ori sârbătoare în sf. biserică din Voivodeni.

Reflectanții din alte dieceze pe lângă literele demisionale trebuie să alătore la documente și act despre concursul Arhierului Diecezei noastre ori al Ven. Consistor, că pot competi la această parohie.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu **F. Roxin**, protoprezbiter.

—□—

3—2

Pentru îndeplinirea definitivă a stațiunii **invățătorescilor cantonale** din comuna **Căprioara** (Kaprevár) cottul Carășeverin prin aceasta se escrie concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în organul oficios diecezan „Biserica și Școala”.

Emolumentele încopciate cu postul învățătoresc sunt:

1) Salar în bani dela comuna bisericească 1000 cor.;

2) 2 jughere pământ fânaț în preț de 200 coroane;

3) Scripturistica 20 cor. 4) Pentru participare la conferință 20 cor. 5) Cvatir și grădină în natură. 6) Venitele cantonale obicnuite.

Pentru curățirea și încălzirea salei de învățământ, precum și ținerea în curățenie a edificiului școlar pe dinafară se îngrijește comuna bisericească, iar încălzirea și curățirea locuinței învățătorescilor cade în sarcina învățătorului ales.

Intregirea recerută a salariului în senzul legilor în vigoare se va cere dela stat.

Dela învățătorul ales se recere să conducă strana, să instrueze școlarii, în cântările bisericești, să-i conducă și supravegheze în dumineci și sârbători la sf. biserică și alte funcțiuni liturgice.

Reflectanții la acest post se vor prezenta în vre-o Duminecă ori sârbătoare la sf. biserică din Căprioara pentru a-și arată desteritatea în cant și tipic, iar cererile de concurs, ajustate conform regulamentului cu documente originale și adresate comitetului parohial din Căprioara se vor înainte On. Oficiu protopresbiterialdin Lipova.

Din ședința comitetului parohial gr.-ort. rom. din Căprioara (Kaprevár) ținută la 1/14 Decembrie 1918.

Iuliu Lăzărescu, președ. **Ioachim Toma**, notar.

În conțelegere cu **Fabriciu Manuilă** ppsb. și inspector de școale.

—□—

3—2

Pentru îndeplinirea postului **invățătoresc** vacant din **Șag** (Temesság) protopopiatul Timișoara, devenit vacant prin strămutarea învățătorului **Antoniu Nevrinceanu**, se escrie concurs cu termen de 30 zile dela prima publicarea în organul diecezan „Biserica și Școala”.

Venitele sunt: Salar de 1200 cor. pentru învățător începător respective salariul corespunzător anilor de serviciu computabili. 400 cor. ajutor de răsboiu pe durata acestuia. — Cvatir liber cu 2 odăi și grădină corăspunzătoare. Pentru conferință și scripturistica câte 20 cor. de tot 40 cor. și în fine pentru conducerea corului vocal pe 4 voci va primi anual un onorar de 200 coroane.

Alesul învățător va avea îndatorirea ca să provadă și cantoratul și să conducă elevii în toată Dumineca și sârbătore în sfânta biserică și să instrueze și să cânte cu dâșii răspunsurile sfintei liturghii fără altă remunerație.

Doritorii de a ocupa acest post sunt poștiți ași înainte în termenul concursual documentele lor original (extras de botez, atestat de școlăle medii, diploma învățătorescă, atestat de apartinență, atestat de față cu îndatoririile sale față cu miliția și în fine eventualele atestare de serviciu) însoțite de un petit adresat co-

mitetului parohial din Șag, la Preaonoratul Oficiu protopopesc tractual din Timișoara și să a prezinte în vre-o Duminecă sau sârbătoare în sfânta biserică din Șag spre ași arată desteritatea în cant și tipic.

Șag, din ședința com. par. ținută la 7/2 Oct. 1918.

George Rusu, m. p. președinte al com. par. **Nicolae Savii** con. p. notar ad-hoc.

În conțelegere cu: **Ioan Oprea**, protopop.

—□—

3—1

Pentru îndeplinirea postului **invățătoresc** dela școala confesională ort. română din comună **Bodrogul-nou** se escrie concurs cu termen de 30 zile dela întâia publicare în organul oficios „Biserica și Școala”.

Venitele sunt: 1. În bani gata 1200 cor. 2. Cvatir corespunzător. 3. Stolele îndatinate 4. Intregirea dela stat pusă în curgere cu rescripșul ministerial Nr. 149961/1913.

Comuna se va îngriji de încălzitul salei de învățământ.

La acest post se admit a recurge învățători, eventual învățătoare, având a-și trimite cererile lor ajustate în regulă, și adresate comitetului parohial P. On. Oficiu protopresbiterial din Vinga, iar dâșii sunt rugați a-se prezenta în vre-o Duminecă ori sârbătoare în biserică și mănăstiri Hodoș-Bodrog spre a-se face cunoscut poporului.

Din ședința comitetului parohial ținută la 16/29 Septembrie 1918.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu **Ioan Oprea**, adm. ppsb. a Vingei.

—□—

3—1

Pentru îndeplinirea postului **invățătoresc** vacant dela școala confesională gr. or. rom. din **Roșia** (Rósa) tractul Radna, se publică concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în foaia oficioasă „Biserica și Școala”.

Emolumentele sunt: 1. În bani gata 60 cor. 2. 20 metri lemne de foc pe seama învățătorului à 20 cor. = 400 cor. 3. Usufructul grădinei școlăie 100 cor. 4. Pentru participare în conf. inv. 24 cor. 5. Pentru scripturistica inv. 10 cor. 6. Locuință corespunzătoare în edificiul școlăie, folosirea supraedificatelor. — Intregirea salariului învățătoresc în conformitate cu art. de lege XIV din 1913 se va cere dela stat.

Alesul învățător se va îngriji din al său pentru curățirea locuinței sale, școala și parte externă a edificiului școlar se va îngriji comuna bisericească.

Învățătorul este îndatorat să conducă strana să instrueze școlarii în cântările bisericești, să conducă și supravegheze în sfânta biserică și Dumineci și sârbători și la alte funcțiuni fără altă remunerație.

Reflectanții sunt poștiți, ca recursurile ajustate cu documentele de cvalificațiune apăsate cu atestatul de apartinență și de serviciu și adresate Comitetului par. din Roșia să le înainteze în termenul concursul P. on. oficiu protopresbiterial în M.-Radna, iar dâșii să se prezinte în durata concursului în vre-o Duminecă ori sârbătoare în sfânta biserică din loc, spre a-și arată desteritatea în cant și tipic.

Dat în Roșia la 26 Aug. (8 Sept.) 1918 din ședința comitetului parohial.

Petru Vesa, m. p. președ. comit. par. **Ada Roman**, m. p. not. comit. par.

În conțelegere cu: **Procopiu Givulescu**, m. p. protopresbiter tract. și inspector școlar.

—□—

3—1

Aviz.

Secția propagandei naționale s'a îngriji ca să apară în curând **colecții de cântece naționale**, azi de mare trebuință pentru fiecare comunitate românească. Publicația se face în broșuri separate, ca: 1. Cântece naționale pentru 2 voci (școlari) prețul 6 Cor. 2. Cântece naționale pentru cor de bărbați prețul 10 cor. 3. Cântece naționale pentru cor mixt prețul 12 cor. Cheltielile cu posta subînțelese în preț. Broșurile se în lucreare și apar în termen de 2—3 săptămâni. Fiecare comună românească să grăbească și comandă fără întârziere trimițând prețul la adresa: **Dr. Ioan Suciu**, Sibiu strada Cîșnăd Nr. 4. etajul I. Nr. 46. Venitul curat al acestor întreprinderi este menit pentru augmentarea „Fondului pentru propaganda românească”. Sibiu 18 Dec. n. 1918. **Secția Propagandei Naționale**